MALTA

QORTI CIVILI

PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF

ANTHONY ELLUL

Seduta tas-16 ta' Mejju, 2014

Citazzjoni Numru. 1111/2000/1

Carmen Pecorella f'isimha proprju u ghan-nom ta' hutha assenti Maria Victoria sive Miriam Spano' residenti Sqallija u Maria Teresa Meanbue residenti l-Italja, Joe Vella, Richard Vella u Paul Vella f'ismu proprju u ghan-nom tal-assenti George Vella residenti l-Awstralja, ilkoll ahwa Vella bhala eredi tal-mejta ommhom Rita Vella

Vs

Lino u Angele Stafrace; Perit Philip Azzopardi; Carmel Raymond Micallef[1] f'ismu proprju u ghan-nom ta' RC Construction Limited; u Raymond Calleja

[1] Il-qorti tordna korezzjoni fl-okkju peress li mid-dokumenti esebiti jirrizulta li l-konvenut jismu Carmel Raymond u mhux Raymond (ara dokumenti MB5 u MB6 a fol. 162 u 175). Ara wkoll rikors li hu stess ipprezenta fil-21 ta' Ottubru 2011 (fol. 196).

Permezz ta' citazzjoni prezentata fil-31 ta' Mejju 2000 l-atturi ppremettew:

1. *Billi omm l-atturi Rita Vella, propjetarja tal-fond Numru 25, Cathedral Street, Sliema, kienet tabita fl-imsemmi fond flimkien ma' binha Joseph Vella u ħuha Anthony Mifsud.*

2. *Billi fit-12 ta' April 2000, għall-ħabta tas-1:05pm, ommhom Rita Vella, filwaqt li kienet fl-imsemmija dar ta' residenza tagħha, sfat mirduma taħt it-tifrik li niżel minħabba kollass strutturali tal-fond tagħha, liema kollass kien ikkawżat mix-xogħlijiet li kienu qegħdin isiru fil-fond adjaċenti 24, Cathedral Street, Sliema, propjeta tal-konvenuti Lino u Angele Stafrace.*

3. *Billi l-imsemmija xogħlijiet kienu qegħdin isiru mill-kuntrattur Raymond Micallef f' ismu proprju u għan-nom ta' R.C. Construction Limited u minn Raymond Calleja, taħt id-direzzjoni tal-Arkitett u Inġinier Ċivili Philip Azzopardi.*

4. *Billi b' riżultat ta' dan l-inċident ommhom tilfet ħajjitha ftit sigħat wara.*

5. *Billi b' konsegwenza ta' dan l-inċident, il-fond 25, Cathedral Street, Sliema, li kien propjeta ta' ommhom Rita Vella, iġġarraf u jrid jinbena mill-ġdid.*

6. *Billi ħafna mill-għamara u oġġetti oħra li kienu jinsabu fil-fond intradmu u ġew distrutti jew imħassra.*

7. *Billi dan kollu ġara minħabba negliġenza, noncuranza, imperizja u nuqqas ta' tħaris tar-regolamenti da parti tal-konvenuti kollha jew min minnhom.*

8. *Billi din id-disgrazzja ġrat għaliex il-konvenuti, jew min minnhom, naqsu li jadottaw miżuri adegwati ta' prekawzjoni u ħallew is-sitwazzjoni tiddeterjora għal waħda verament ta' periklu.*

9. *Billi konsegwentament il-konvenuti, jew min minnhom, huma responsabbli skont il-liġi għad-danni kollha konsegwenzjali sofferti mill-atturi.*

10. Billi l-konvenuti, interpellati permezz ta' Protest ippreżentat fis-27 ta' April 2000 biex jersqu għall-likwidazzjoni u ħlas tad-danni, baqgħu inadempjenti.

05 *L-atturi talbu li jgħidu l-konvenuti għaliex, għar-raġunijiet premessi, din l-Onorabbli Qorti m' għandiex*:

1. *Tiddikjara illi l-inċident tat-12 ta' April 2000 f' Cathedral Street, Sliema, ġara minħabba negliġenza, imprudenza, imperizja u nuqqas ta' tħaris tar-regolamenti da parti tal-konvenuti jew min minnhom.*

2. *Tiddikjarahom responsabbli għall-mewt ta' ommhom Rita Vella.*

3. *Tiddikjarahom responsabbli għall-kollass strutturali tal-fond 25, Cathedral Street, Sliema, li kien propjeta ta' ommhom, liema fond safa mġarraf u sar mhux abitabbli aktar u għalhekk irid jinbena mill-ġdid.*

4. *Tiddikjarahom responsabbli għad-danni kollha konsegwenzjali, inkluż it-telf tal-oġġetti li ġew distrutti jew mitlufa jew imħassra kif ukoll il-valur tal-għamara li ntradmet u tkissret.*

5. *Tillikwida d-danni kollha hekk sofferti mill-atturi, inklużi dawk ai termini ta' Artikoli 1045 u 1046 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta.*

6. *Tikkundanna lill-konvenuti, jew min minnhom, iħallsu d-danni hekk likwidati u dikjarati bħala dovuti.*

Fl-10 ta' Lulju 2000, il-konvenuti Lino u Angela Stafrace ressqu s- segwenti eccezzjonijiet:

1. *Illi, preliminarjament l-atturi jridu jippruvaw illi l-kollass strutturali tal-fond Numru 25, Cathedral Street, Sliema, kien kawżat mix-xogħlijiet illi kienu qed isiru fil-fond 24, Cathedral Street, Sliema. Jiġi rilevat f' dan l-istadju illi madwar l-istess fond 25, Cathedral Street, Sliema, saru diversi xogħlijiet ta' demolizzjoni u kostruzzjoni minn sidien ta' fondi oħra adjaċenti għall-istess fond Numru 25 u għalhekk l-ewwel ħaġa li jrid jiġi stabbilit huwa l-kawża tal-kollass tal-istruttura.*

2. *Illi, subordinatament u mingħajr ebda preġudizzju għall-premess, il-konvenuti Lino u Angele Stafrace jiċħdu illi l-kollass strutturali tal-fond tal-atturi seħħ minħabba negliġenza, noncuranza, imperizja u nuqqas ta' tħaris tar-regolamenti da parti tagħhom.*

3. *Illi, subordinatament u mingħajr preġudizzju, bħala sidien tal-fond 24, Cathedral Street, Sliema, huma nkarigaw persuni li kienu ta' ħila u ma kellhom l-ebda raġuni jifhmu illi l-persuni minnhom inkarigati għax-xogħol intrapriż fil-fond tagħhom ma kienux ta' ħila*

u għalhekk m' għandhom l-ebda responsabbilta għall-akkadut skont il-liġi.

Fis-06 ta' Lulju 2000, il-konvenut Perit Philip Azzopardi ressaq is-segwenti eccezzjonijiet:

1. *Illi preliminarjament l-ewwel erba' talbiet huma superfluwi u għandhom jiġu assorbiti f' talba waħda u għalhekk l-ispejjeż ta' dawn l-istess talbiet għandhom ikunu a karigu tal-atturi.*

2. *Illi d-domandi attriċi huma infondati fil-fatt u fid-dritt stante illi huwa mhux responsabbli għall-ħsarat sofferti mill-atturi fl-inċident tat-12 ta' April 2000 f' Cathedral Street, Sliema u għandu jiġi liberat mill-osservanza tal-ġudizzju.*

3. *Illi huwa kien il-Perit inkarigat mix-xogħlijiet li kellhom isiru fil-fond in kwistjoni skont pjanta kif sottomessa lill-Awtorita tal-Ippjanar.*

4. *Illi sia s-sidien u l-kuntrattur Raymond Micallef pro et noe ma mxewx mal-istess pjanta u ħaffru pedamenti ferm iktar fondi minn dak li kien ġie ndikat fl-istess pjanta mingħajr il-permess u awtorizzazzjoni tiegħu.*

5. *Illi dawn ix-xogħlijiet la kienu approvati u lanqas sanzjonati minnu u huwa ma ġiex infurmat li x-xogħlijiet inbdew u wisq inqas illi t-tħammil fil-fond adjaċenti kien tal-profondita imsemmija.*

6. *Barra minn hekk, illi huwa kien ftiehem mal-Perit Charles Cassar illi kellu jinżamm żewġ piedi u nofs skont il-liġi mill-ħajt diviżorju, ħaġa li sfortunatament ma nżammitx mill-kuntrattur ad insaputa tiegħu.*

Fil-05 ta' Lulju 2000, il-konvenut Raymond Calleja ressaq is-segwenti eċċezzjonijiet:

1. *Illi l-eċċipjent mhux responsabbli għall-inċident tat-12 ta' April 2000 u għall-konsegwenzi kollha ta' dak l-inċident billi fl-ewwel lok huwa ħadem taħt id-direzzjoni tal-Perit inkarigat mix-xogħlijiet in kwistjoni u tal-kuntrattur.*

2. *Illi l-eċċipjent mhux responsabbli għall-inċident billi huwa ma kienx negliġenti u adotta l-miżuri adegwati kollha ta' prekawzjoni kif ser jirriżulta waqt it-trattazzjoni tal-kawża.*

Fid-29 ta' Settembru 2000, il-konvenut Raymond Micallef proprio et nomine ressaq is-segwenti eccezzjonijiet:

1. *Illi fl-ewwel lok, l-eċċipjenti fil-kwalita personali tiegħu għandu jiġi liberat mill-osservanza tal-ġudizzju stante illi huwa qatt ma jaġixxi f' tali kwalita personali fin-negozju tiegħu, iżda biss fil-kwalita tiegħu ta' Direttur tas-soċjeta R.C. Construction Limited, bħalma ilu jagħmel għal aktar minn ħmistax-il sena.*

2. *Illi fit-tieni lok, u mingħajr preġudizzju għall-premess, it-talbiet attriċi fil-konfront tal-eċċipjenti nomine huma infondati fil-fatt u fid-dritt u għandhom jiġu miċħuda bl-ispejjeż kontra l-atturi, stante illi l-eċċipjenti dejjem aġixxa skont l-arti u s-sengħa u taħt id-direzzjonijiet u istruzzjonijiet professjonali u tekniċi lilu mogħtija mill-Arkitetti inkarigati kemm mill-konvenuti Lino u Angele Stafrace, sidien il-fond li fuqu kien qed jaħdem l-eċċipjenti, u wkoll dak inkarigat mill-istess Rita Vella.*

3. *Illi għaldaqstant l-eċċipjenti ċertament illi ma kellu l-ebda ħtija jew responsabbilta għall-inċident illi fih tilfet ħajjitha Rita Vella, u dan kif jista jirriżulta waqt it-trattazzjoni tal-kawża.*

4. *Illi għalhekk isegwi illi m' hemm l-ebda danni x' jiġu likwidati fil-konfront tal-eċċipjenti.*

5. *Illi jsegwi ulterjorament illi l-eċċipjenti ma għandux jiġi kkundannat illi jħallas l-ebda danni li jistgħu talvolta jiġu likwidati.*

Il-konvenut Micallef ta eċċezzjoni ulterjuri:

1. Illi jonqos l-interess ġuridiku li jiġu reklamati kwalunkwe danni in konnessjoni ma' ħsarat allegatament sofferti fil-fond mertu tal-kawża, stante l-bejgħ tal-istess waqt il-mori tal-kawża

Il-qorti semghet il-provi, rat l-atti li jinkludu l-perizja tal-perit Alan Saliba u n-noti ta' sottomissjonijiet. Semghet ukoll it-trattazzjoni.

Il-kawza titratta dwar it-tigrif tal-fond 25, Cathedral Street, Sliema li sehhet fit-12 ta' April 2000, u li fih kienu jghixu Rita Vella, binha Joseph Vella, u huha Anthony Mifsud. Rita Vella mietet b'rizultat tal-griehi li sofriet fl-incident. L-atturi, ulied Rita Vella, qeghdin jippretendu hlas ta' danni:

- Ghal mewt ta' ommhom Rita Vella;
- Tigrif tal-fond 25, Cathedral Street, Sliema li minhabba l-hsara li saritlu ma baqax abitabbli u t-telf ta' mobbli li kienu jinsabu fid-dar;

Il-kawza saret kontra sitt konvenuti –

1. Lino u Angele konjugi Stafrace (**Stafrace**)
2. Il-perit Philip Azzopardi (**perit Azzopardi**);
3. Carmel Raymond Micallef (**Micallef**) u l-kumpannija RC Construction Limited;
4. Raymond Calleja (**Calleja**);

Il-qorti ser tara jekk il-pretensjoni tal-atturi tregix fil-konfront ta' kull wiehed mill-konvenuti. Fl-ewwel lok hi utli li ssir riferenza ghall-kronologija tal-fatti kif graw u gew rapportati mill-perit tekniku b'mod ferm attent u preciz:-

5 ta' Lulju 1995 – Is-sid tal-fond 24 applika ghall-permess ta' zvilupp (PA0417/95) permezz tal-perit Azzopardi. It-talba kienet biex iwaqqa' l-fond numru 24 u minflok jibni basement u erba' sulari fuqu.

3 ta' Dicembru 1999 – Hareg il-permess ta' zvilupp.

23 ta' Frar 2000 – RC Construction Limited tat il-lista bir-rati ta' hlas ghax-xoghol tal-bini.

20 ta' Marzu 2000 – Beda x-xoghol ta' twaqqiegh tal-fond numru 24.

21 ta' Marzu 2000 – Il-perit Vella, perit ta' fiducja tal-atturi, tkellem mal-perit Azzopardi u qallu li ghandha tinzamma d-distanza legali.

6 ta' April 2000 – Il-konvenut Calleja flimkien mal-lavranti ta' RC Construction Limited beda jnaddaf il-materjal tal-bini li twaqqa'.

8 ta' April 2000 – Il-fond ta' Stafrace tnaddaf sa wicc il-madum. Micallef cempel lill-perit Azzopardi u ftiehmu biex it-Tlieta jiltaqghu fis-sit.

10 ta' April 2000 – Fis-sit fejn qabel kien hemm il-fond numru 24, sar skavar.

11 ta' April 2000 – Sar skavar fid-distanza ta' zewg piedi u nofs mill-hitan divizorji. Saret il-laqgha bejn il-perit Azzopardi u Micallef. Irrizulta li meta l-perit ra l-iskavar li sar, irrabja.

12 ta' April 2000 – Iggarraf il-fond. Dakinhar filghodu l-attrici Pecorella waqfet lill-Calleja milli jkompli ghaliex rat konsenturi fil-proprjeta ta' ommha. Jirrizulta li Calleja kien qieghed inehhi l-ahjar vjegg ta' materjal mis-sit. Rita Vella cemplet lill-perit Azzopardi u wara kkomunika mal-perit Cassar u gharrfitu li fis-1.15 p.m. il-perit Azzopardi kien ser imur fil-fond. Stafrace wasal fil-post ghal habta ta' nofsinhar. Fil-post sab lil Micallef u Joseph Vella (iben Rita Vella). Rita Vella u huha Anthony Mifsud kienu ghadhom fil-fond numru 25. Micallef dahal fil-fond u hareg lil Anthony Mifsud barra mid-dar. Parti mill-fond numru 25 iggarraf meta Anthony Mifsud u Rita Vella kienu ghadhom fih.

<u>Kif sehh l-incident</u>.

Il-perit tekniku rrelata:

__75__. Jirriżulta illi waqt li kienu qed isiru xogħolijiet ta' skavar fil-fond Numru 24 ta' Stafrace, ħarġu ħsarat fil-fond Numru 25 ta' Rita Vella. Jirriżulta wkoll illi dawn ix-xogħlijiet ta' skavar saru fid-distanza ta' żewġ piedi u nofs mill-ħajt diviżorju u f' fond ta' seba' filati taħt il-livell tat-triq li man-naħa tal-fond Numru 25 ta' Vella tissarraf f' sular taħt il-livell tal-art billi l-fond Numru 25 kien madwar tlett filati għola mit-triq. ***<u>Dan ix-xogħol estensiv ta' skavar mal-ħajt diviżorju dgħajjef il-pedamenti tal-istess ħajt diviżorju billi meta l-ħajt diviżorju nkixef min-naħa waħda bl-iskavar, il-ħajt diviżorju beda jiffunzjona wkoll bħala ħajt ta' lqugħ (retaining wall) għall-materjal li kien hemm taħt l-art ta' Vella, liema funzjoni dan il-ħajt diviżorju ma jirriżultax li kien disinjat għaliha (minħabba li kien ħajt singlu)</u>***. *Għalkemm waqt it-twaqqiegħ tal-fond ta' Stafrace saru wkoll xi ħsarat fil-fond ta' Vella, jiġi rilevat illi dawn huma ħsarat li normalment iseħħu waqt it-twaqqiegħ minħabba fl-użu komuni tal-ħajt diviżorju.* ***<u>Għalhekk l-esponent jikkonkludi illi kemm il-kollass tal-fond Numru 25 ta' Vella u kif ukoll il-ħsarat fil-fond Numru 24 ta' Psaila ġew ikkawżati riżultat ta' xogħlijiet estensivi ta' skavar fil-propjeta ta' Stafrace</u>*** (enfazi mizjuda mill-qorti).

76.*L-esponent jeskludi li xogħolijiet oħra bħal dawk li saru snin qabel fil-fond ta' terzi Numru 26 setgħu kienu l-kawża tal-inċident fil-kwistjoni, kemm billi ma jirriżultax illi dawn ix-xogħlijiet kienu niżlu daqstant fil-fond (billi kulma niżlu ftit filati taħt l-art ta' Vella billi fond Numru 26 jinsab aktar 'il*

fuq fit-triq) u kif ukoll billi ma jirriżultax illi dawn ix-xogħlijiet kienu fl-ewwel lok ikkaġunaw xi ħsarat estensivi fil-fond Numru 25. Il-Perit Azzopardi jsemmi wkoll il-fatt li dakinhar tal-inċident kienet għamlet ix-xita u li l-inċident seħħ riżultat ta' hekk. F' dan ir-rigward l-esponent jaqbel illi l-perkolazzjoni ta' ilma tgħin biex iċedu l-pedamenti minħabba l-pressa u t-tmermir tal-materjal (partikolarment fil-fili), madankollu din it-tip ta' ħsara sseħħ meta pedamenti ta' dan it-tip jkunu esposti u għalhekk konsegwenza tal-istess skavar. L-esponent jeskludi wkoll li xi ħsejjes tal-generator setgħu ikkawżaw l-inċident fil-kwistjoni billi ma jirriżultax illi fil-ħin tal-inċident, jew qabel, kien hemm xi ħsejjes ta' dan it-tip. Micallef argumenta wkoll li t-toqba fil-ħajt diviżorju ma' Psaila seħħet kawża ta' travu li faqa dan il-ħajt meta waqgħet id-dar ta' Vella. L-esponent jeskludi dan ukoll billi mir-ritratti Dok. AP031205A u fol. 6 fil-proċess ta' Pecorella jidher ċar illi l-ħajt ta' Psaila waqa <u>'l barra</u>, kif jirriżulta wkoll mix-xhieda ta' Perit Katya Bonello u tal-konvenut Raymond Calleja u mir-rapport tal-Perit Carmel Busuttil (Dok. B a fol. 7 fil-proċess ta' Psaila).

***77.**Mill-pjanti tal-permess (Dok. 'PA2' fol. 18 fil-proċess ta' Pecorella[2]) jirriżulta illi l-fond tal-art tal-basement ta' Stafrace kellu jkun tlett filati taħt it-triq man-naħa ta' Vella u filata taħt it-triq man-naħa ta' Psaila. Ma jirriżultax illi kien hemm xi ordni min-naħa tal-Perit Azzopardi sabiex il-fond man-naħa ta' Vella jiżdied għal seba' filati u lanqas ma hemm raġuni teknika valida min-naħa ta' Micallef li tiġġustifika dan il-fond żejjed ta' <u>erba' filati</u>. Anzi, Micallef prova jiġġustifika dan il-fond mill-interpretazzjoni tiegħu tal-istess pjanta (wara li kkalkula t-turġien, il-ħxuna tas-saqaf u l-ħxuna tal-art tal-basement), mingħajr ma talab pjanta tal-faċċata jew sezzjoni lill-Perit Azzopardi jew tal-inqas direzzjoni mingħand l-istess Perit Azzopardi dwar l-istess xogħlijiet ta' skavar. Anzi, jirriżulta li Micallef ipprova jbaxxi l-art tal-basement ta' Stafrace aktar minn dik proġettata mingħajr konsultazzjoni mal-Perit inkarigat.*

***78.**Jirriżulta wkoll illi x-xogħlijiet ta' skavar fil-kwistjoni saru fid-distanza ta' żewġ piedi u nofs mill-ħajt diviżorju, għalkemm Micallef kien infurmat mill-Perit Azzopardi illi d-distanza kellha tinżamm wara li huwa kien intalab jagħmel dan mill-Perit ta' Vella. Għalkemm il-pjanta tal-permess tindika illi l-basement ta' Stafrace kien jestendi sal-ħajt diviżorju, u ċioe' fid-distanza ta' żewġ piedi u nofs mill-ħajt diviżorju, jiġi rilevat illi hija prassi li l-pjanti jsiru hekk billi d-deċiżjonijiet proprja dwar l-iskavar u l-metodu tal-bini tal-pedamenti jsiru mill-Perit waqt ix-xogħlijiet. Hija prassi li l-kuntrattur jitlob*

---

[2] Jiġi rilevat illi l-faċċata tindika għoli ta' 8 filati fil-basement filwaqt illi s-sezzjoni tindika għoli ta' 9 filati fil-basement. Dan jirriżulta billi l-art tal-basement ma tkunx tidher fuq il-faċċata iżda tkun tidher fis-sezzjoni.

direzzjoni mill-Perit fir-rigward tal-fond tal-iskavar u ma joqgħodx biss fuq il-pjanti. Għalkemm Micallef ikkonferma li l-Perit Azzopardi qallu biex iżomm id-distanza ta' żewġ piedi u nofs, Micallef qal li l-Perit Azzopardi kien qed jirreferi għall-blat (billi hu ma qattax blat) u l-istess Micallef iġġustifika wkoll dan il-fatt billi l-materjal kien artab u beda jiżvara. Madankollu, f' dan ir-rigward jiġi rilevat illi l-liġi tirreferi għal "tħaffir ieħor għal kull ħsieb li jkun" (Artikolu 439 tal-Kap. 16), indipendentament jekk hux materjal artab jew blat[3]. Anzi, f' materjal artab ikollhom jittieħdu aktar prekawzjonijiet milli kieku kien blat, fosthom li tinżamm distanza aktar minn żewġ piedi w nofs jekk ikun il-każ, li x-xogħlijiet isiru parti parti u kif ukoll li jsir l-irfid tal-pedamenti.

79. *Jiġi rilevat ukoll illi għalkemm il-Perit Azzopardi allarma ruħu lejliet l-inċident meta ra l-estent tal-iskavar u qal lill-kuntrattur sabiex jirfed malajr bil-konkos, dakinhar tal-inċident il-kuntrattur xorta waħda baqa għaddej bix-xogħlijiet ta' skavar.*

80. *Matul il-proċeduri ssemmew ukoll xogħlijiet rimedjali, wara li lejliet l-inċident il-Perit Azzopardi allarma ruħu u qal lil Micallef li bl-iskavar li sar kien qed "jipperikola l-ħajt". Mill-gravita tas-sitwazzjoni ma jidhirx li kien hemm xi soluzzjoni faċli sabiex jiġi evitat l-inċident billi mhux lakemm li wieħed jitfa l-konkos jew jerġa jordom is-sit billi hemm ċans kbir li wieħed jagħmel aktar ħsara waqt li saħansitra jesponi lill-ħaddiema għall-periklu. Kien ikun aktar idonju li kieku sar sforz dirett qawwi - kemm min-naħa tal-Perit Azzopardi u kif ukoll min-naħa tal-kuntrattur - sabiex jiġu evakwati l-ġirien. Kulma sar kien li l-Perit Azzopardi ħalla f' idejn il-kuntrattur biex jiddeċiedi jekk hemmx periklu u kif ukoll biex l-istess kuntrattur jiddeċiedi għandhomx jiġu evakwati l-ġirien meta Micallef ċempel lill-Perit Azzopardi dakinhar tal-inċident filgħodu. Huwa minnu li jirriżulta li kien hemm ċertu intransiġenza mill-vittma Rita Vella sabiex toħroġ mill-post dakinhar tal-inċident - aħseb u ara kemm kienet ser toħroġ lejliet l-inċident meta s-sitwazzjoni kienet tidher inqas gravi - madankollu jidher li lejliet l-inċident ma sar xejn f' dan ir-rigward għalkemm ġie osservat il-periklu.*

81.Għalhekk jirriżulta illi kien hemm nuqqasijiet gravi mill-kuntrattur fix-xogħlijiet ta' skavar li saru ad insaputa tal-Perit Azzopardi li wasslu għall-kollass tal-fond Numru 25 tal-atturi. Il-kuntrattur kien Calleja li ħadem bil-gaffa u għenuh lavranti ta' R.C.

[3] Sentenza tas-27/11/2009 Ċit. Nru 278/1992RCP fl-ismijiet Rossi vs Caruana.

Construction Limited. Calleja kien qed jaġixxi bħala subcontractor ta' R.C. Construction Limited kif rappreżentata minn Micallef.

Hadd mill-konvenuti ma ressaq xi prova li tista' twassal lill-qorti biex tiskarta l-opinjoni li esprima l-perit tekniku dwar x'wassal biex jikkollassa parti mill-fond numru 25. Ghalhekk din il-qorti ser taddotta l-fehma tal-perit tekniku bhala l-ahjar prova, mejqus li din hi materja ta' natura teknika u tidher li hi motivata tajjeb. Ir-riferenza li saret:

(a) ghal xoghol li snin qabel sar fil-fond numru 26, m'hijiex valida. Mill-provi ma rrizultax li meta sar dak ix-xoghol kienet saret hsara fil-fond numru 25 li setget kellha xi konsegwenza fuq l-istabbilita' tal-bini. Mir-ritratti esebiti jidher li l-fond numru 26 kien jinvolvi zvilupp konsiderevoli (ara ritratt **"A"** a fol. 6). 'Il fatt li meta sar dak l-izvilupp ma rrizultax li saret hsara strutturali fil-fond numru 25, hu fih innifsu indizju iehor li jkompli jsahhah il-konkluzjonijiet li wasal ghalihom il-perit tekniku fir-rigward ta' x'wassal sabiex sehh dan l-incident.

(b) ghall-hsejjes ta' generator li kienu gejjien minn fond fil-vicinanzi. Allegazzjoni fqira li ghamel Micallef minghajr qatt ma giet issostanzjata.

<u>Responsabbilta'</u>.

(A) **<u>Lino u Angele konjugi Stafrace</u>**.

Il-konjugi Stafrace kienu s-sidien tal-fond numru 24, Cathedral Street, Sliema. Jirrizulta li Stafrace kienu nkarigaw lil RC Construction Limited sabiex twaqqa' l-fond u tibni blokk appartamenti.

Mill-provi ma jirrizultax li Stafrace taw xi struzzjonijiet lill-kuntrattur li kienu differenti minn dak li ta l-perit Azzopardi. F'dan ir-rigward jinghad li ma rrizultax li Stafrace qalu lill-kuntrattur:

- sabiex ma josservax id-distanza legali;
- sabiex jiskava iktar l-isfel minn dak li ried il-perit Azzopardi. Fis-seduta tas-17 ta' Mejju 2010 il-perit Azzopardi xehed: *"Lis-sinjuri Stafrace nafhom bhala nies mhux zviluppaturi tal-bini. Naqbel li s-Sinjuri Stafrace ma kellhomx jidhlu fid-direttivi lill-kuntrattur u li dawn kellhom isiru minni.* ***Milli naf jiena, is-Sinjuri Stafrace qatt ma taw direttivi lill-kuntratturi****"* (enfazi mizjuda,

fol. 121-122). Hu veru li fis-seduta tad-9 ta' April 2010 l-istess xhud qal li meta staqsa lill-kuntrattur ghalfejn kien skava daqshekk: *"Qalli li l-ewwelnett il-materjal hu artab hafna u t-tieni s-sidien ma xtaqux daqshekk tarag biex jitilghu ghall-ground floor"* (fol. 119). Verzjoni li rega' ta meta xehed quddiem il-qorti fl-24 ta' Ottubru 2011. Dakinhar qal ukoll li hu fehem li l-kuntrattur kien ipprova jaqdi lil Stafrace *"…pero m'ghandi xejn cert"* (fol. 205). Din il-verzjoni qatt ma giet konfermata minn Micallef. Min-naha tieghu Stafrace cahad li qatt ta xi direttiva simili lill-kuntrattur. Il-perit Azzopardi stess xehed li *"Meta ippjanajna u lestejna l-pjanti Stafrace mieghi kien tkellem. Stafrace kien jaf li ser ikollu dak it-tarag fil-progett skond kif ghamilt il-pjanti jien. Stafrace qatt ma lmentali kif ghidt dwar il-mod kif kont qed nipproponi l-bini"* (fol. 205). Lanqas ma rrizulta li Stafrace qatt qal lill-perit li xtaq li l-basement ikun iktar l-isfel mill-mod kif kien jidher fil-pjanti tal-permess ta' zvilupp. Haga li kienet tfisser li l-binja ma kenitx tkun konformi mal-permess ta' zvilupp. Il-qorti tikkonkludi li a bazi tal-provi li tressqu m'hijiex konvinta li l-kuntrattur agixxa fuq ordni li tah Stafrace. Fin-nota ta' sottomissjonijiet l-atturi semmew (fol. 649) li waqt is-seduta numru 37 Carmel Raymond Micallef kien qal li **jahseb** li Stafrace kien jaf kemm gholi kien ser jinzel mil-livell tat-triq. Il-kawzi ma jigux decizi fuq dak li jahseb xhud. B'dak li qal ix-xhud ta lok ghal dubju. Il-perit Azzopardi stess xehed *"Jiena ma nafx jekk is-sidien tawx struzzjonijiet lill-kuntrattur sabiex isir it-thammil iktar milli suppost skond il-pjanta. Li naf zgur li lili s-sidien ma staqsewnix biex ninzlu aktar.* ***Naqbel li l-kuntrattur qatt ma qalli li Stafrace qallu biex jinzel daqshekk, cjoe' aktar minn tlett filati****"* (enfazi mizjuda, fol. 119). Hu veru li jista' jsir argument li b'dak li ghamel il-kuntrattur, Stafrace kienu ser jeliminaw it-tarag u jaghmlu l-access ghall-hanut iktar komdu. Pero' min-naha l-ohra dan kien ser ifisser ukoll:

(a) Li l-fond ma jinbeniex skond il-permess ta' zvilupp. Ifisser li l-bini kien ser ikun irregolari. M'hemmx prova li l-perit Azzopardi qatt intalab biex japplika ghall-emenda tal-permess ta' zvilupp;
(b) Iktar spejjez ghall-konjugi Stafrace sabiex tithaffer iktar art.

Meqjus dawn il-fatturi, il-qorti ma tarax verosimili li Stafrace taw ordni lill-kuntrattur sabiex ihaffer iktar fil-fond.

L-Artikolu 1037 tal-Kodici Civili jipprovdi:

"Kull min ghal xi xoghol jew servizz iehor iqabbad persuna mhux ta' hila, jew illi hu ma jkollux ragun jahseb li hija ta' hila, hu obbligat, ghall-hsara illi dik il-persuna, minhabba n-nuqqas ta' hila taghha, tikkaguna lil haddiehor fl-esekuzzjoni tax-xoghol jew servizz hawn fuq imsemmi.".

Mill-provi ma rrizultax li RC Construction Limited kienet teknikament manifestament inidoneja sabiex twettaq ix-xoghol li Stafrace nkarigwaha biex taghmel.

(B) **Perit Philip Azzopardi**.

Mill-provi rrizulta kif il-perit Azzopardi ma kienx infurmat li ser jibda t-thaffir. Fil-fatt hu kien miftiehem mal-kuntrattur li jiltaqghu fis-sit. Madankollu meta l-perit Azzopardi mar fil-post kien irrizulta li kien sar thaffir. Fil-fatt irrabja meta ra x'kien sar.

Dwar id-distanza legali, Micallef xehed:

"Dwar distanza mill-hajt divizorju d-diskors li sar kien f'kaz li jitqatta' l-blat. Blat ma tqattax" (seduta 23 ta' Novembru 2007, fol. 556).

Quddiem il-qorti xehed:

"Normali meta nhammlu nsibu sal-blat. Il-perit qalli biex meta nsibu l-blat inhallu l-ispazju ta' zewg peidi u nofs fuq kull naha" (3 ta' Ottubru 2011, fol. 153).

Madankollu l-perit Azzopardi xehed li waqt li kien qieghed jitwaqqa' l-fond numru 24, kienet fegget konsentura; *"F'dik l-istanza, l-ghada cempilli l-Perit Cassar u nfurmani li l-pedamenti kienu turbazz u li jezigi d-distanzi tas-2'6". Jiena qbilt u qatt ma kelli problema biex dan ma jsirx"* (fol. 442). Il-perit Charles Cassar, inkarigat mill-familja Vella, qal: *"Kont ghidtlu wkoll li l-klijenti tieghi kienu qed jezigu li d-distanza regolamentari taz-2'6" fl-eskavazzjoni tigi rispettata"* (fol. 426). Inoltre, l-istess xhud ikkonferma li fil-21 ta' Marzu 2000 wara li hareg mill-fond numru 25: *"…. Iltqajt mas-Sur Stafrace u l-kuntrattur li kien qed iwaqqa' u irrepetejtilhom dak li kont ghidt lill-Perit"*. Ghalhekk il-qorti ma tqiesx verosimili l-verzjoni li ta Micallef.

Micallef xehed ukoll: *"Jien zammejt mal-gholi li qalli l-Perit Azzopardi"* (fol. 155). Il-qorti lanqas temmen din il-verzjoni, meta tqies:

(a) Il-pjanta PA2 fol. 18.

(b) Meta mar fil-post u l-perit Azzopardi ra x'kien ghamel il-kuntrattur, irrabja. Fatt konfermat minn Micallef stess ghalkemm qal li ma jafx ghalfejn il-perit irrabja. Il-perit Azzopardi qal: *"It-Tlieta filghodu mort fil-post u sibt illi l-kuntrattur kien haffer mill-inqas seba' filati l-isfel minn wicc it-triq. Lill-kuntrattur jiena rrabjajt mieghu. Ghidtlu 'Hawn x'ghamilt ? Jien mhux tliet filati ghidtlek biex tinzel ?'"* (seduta 24 ta' Ottubru 2011, fol. 199). Il-qorti ma temminx li Micallef ma jafx ghalfejn il-perit kien irrabja. Fil-fatt Calleja xehed: *"Dakinhar jiena kont smajt lill-perit Philip Azzopardi jghid lil Micallef illi **ma sarx ix-xoghol kif miftiehem** u qallu 'Irfed illum qabel ghada'. Kien qed jirreferi ghall-hitan divizorji"* (seduta tat-3 ta' Ottubru 2011, fol. 144).

Il-perit tekniku, in eskussjoni, qal: *"Mir-ritratti li rajt jien ikkonkludejt li l-post kien **f'periklu imminenti** li jiggarraf"* (enfazi mizjuda, fol. 613). Qal ukoll li fil-fehma tieghu f'dak l-istadju *"... ma kenitx option li jsir xi xoghol rimedjali. Kieku sar xi tentattiv f'dan is-sens min jaghmel ix-xoghol ikun qieghed f'periklu car, jista' iwassal ghall-mewt tan-nies."*. Il-perit Azzopardi xehed: *"Allarmajt ruhi l-ewwel darba, pero mhux allarmat fis-sens ta' xi haga gravi u imminenti meta mort fuq il-post u rajt dak il-fond ta' kollu nhsadt. Tlabt li ma jkomplix ihammel u li jaghti l-konkos mal-hajt. Jiena ordnajt li kellu jsir dakinhar stess billi kien nizel xi nofs filata aktar mill-pedamenti u b'hekk kixef il-materjal ta' taht u ghalhekk ordnajt il-konkos biex dak il-materjal jigi protett"* (seduta 17 ta' Mejju 2010, fol. 122). Hu evidenti li l-perit ghamel konsiderazzjonijiet zbaljati. Fil-fehma tal-qorti l-perit Azzopardi ghandu jwiegeb ghall-mewt ta' Rita Vella, meta tqies:

(i) Naqas milli jispezzjona l-fond numru 25 meta rrizultaltu t-thaffir li kien sar u llimita ruhu sabiex ighid lill-kuntrattur biex jaghmel xoghol rimedjali;
(ii) Naqas milli jaccerta ruhu li x-xogholijiet rimedjali saru dakinhar stess, kif qal li ordna lill-kuntrattur.
(iii) Il-perit tekniku stess esprima l-fehma li *"Mill-gravita' tas-sitwazzjoni ma jidhirx li kien hemm xi soluzzjoni facli sabiex jigi evitat l-incident billi mhux lakemm li wiehed jitfa' l-konkos jew jerga' jordom is-sit billi hemm cans kbir li wiehed jaghmel aktar hsara waqt li sahansitra jesponi lill-haddiema ghall-periklu. Kien ikun aktar idoneju li kieku sar sforz dirett qawwi"* (fol. 374).
(iv) Naqas milli jiehu prekawzjonijiet. Il-perit qal li kien mar lura d-dar u *"meta dhalt norqod kelli f'mohhi illi Micallef wettaq l-ordni tieghi. Ma qaghadtx nivverifika mieghu jekk ghamilx dak li ghidtlu jien u dan fuq l-esperjenza precedenti li kelli mieghu fl-Imperial Hotel"* (fol. 202). Fil-fehma tal-qorti dan m'huwiex agir responsabbli ta' professjonist. Kif qatt il-perit Azzopardi seta' jserrah rasu li l-kuntrattur ser jaghmel kif qallu wara dak li kien gara, cjoe' meta rrizultalu li ma osservax id-distanza legali u kien haffer iktar milli suppost ? Sahansitra l-perit Azzopardi qal: *"Nikkonferma li fil-lejl meta mort jien, ghamlet ix-xita. Kienet ghamlet 7.7 millimetru f'tas-Sliema. Ma' Malta kollha ghamlet iktar.... Il-fehema tieghi hi illi c-ccarcar l-ilma. Ghalkemm il-blat m'huwiex dghajjef, fil-fehma tieghi xorta ceda bl-ilma. Dahal l-ilma fil-pedamenti, saru l-konsenturi u ceda"* (fol. 201). Il-perit

> tekniku ma jidhirx li jaqbel ma' din il-verzjoni[4]. Madankollu jekk wiehed kellu jaccetta l-opinjoni tal-perit Azzopardi, il-qorti ma tifhimx kif perit tal-affari tieghu ma setax jipprevedi li jekk taghmel ix-xita kien ser ikun hemm periklu li jiggarraf il-bini. Iktar u iktar kien mehtieg li jittiehdu mizuri u jigi zgurat li r-residenti tal-fond numru 25 jinhargu, jekk hemm bzonn bl-intervent tal-pulizija. Il-perit Azzopardi stess xehed li lill-kuntrattur qallu: ***"B'dak li ghamilt qed tipperikola dak il-hajt"*** *(Dan b'riferenza ghall-appogg mat-25)"* (fol. 443). Mela l-perit Azzopardi kien konxju li jezisti periklu li jiggarraf il-hajt divizorju ta' bejn il-fond numru 25 u s-sit fejn qabel kien hemm il-fond tal-atturi. Dan irrispettivament kien periklu imminenti jew le.

Ghal dak li jirrigwarda l-hsara li saret fil-bini tal-atturi, m'ghandux htija. Meta l-perit Azzopardi sar jaf li ma nzammitx id-distanza legali u l-gholi li thaffer, skond l-opinjoni tal-perit tekniku is-sitwazzjoni kienet diga' kompromessa. Il-perit Azzopardi m'ghandux jaghmel tajjeb ghan-negligenza ta' haddiehor. Id-difetti fil-fond numru 25 hargu mhux minhabba li l-perit Azzopardi ghamel xi haga hazina. Ghalhekk il-perit Azzopardi m'huwiex responsabbli ghat-tigrif tal-bini.

(C) **Carmel Raymond Micallef u RC Construction Limited**.

Jirrizulta li l-izvilupp kien qieghed isir minn RC Construction Limited. Micallef isostni li m'huwiex il-legittimu kontradittur ghaliex Stafrace kienu taw l-appalt lil RC Construction Limited. Il-qorti hi tal-fehma li Micallef ma jistax jahrab mir-responsabbilta'. Mill-atti jirrizulta li hu azzjonist maggoritarju u l-uniku direttur tal-kumpannija (ara fol. 183-184). Mill-provi hu evidenti li kienet decizjoni tieghu li ma tinzammx id-distanza legali u li jsir it-thaffir li sar. Hu evidenti li n-negozju tal-kumpannija RC Construction Limited kien bazat fuq l-esperjenza ta' Micallef, li hu stess xehed li kien ilu jahdem fl-industrija tal-bini minn eta' zghira. Il-qorti taghmel riferenza ghall-kaz Ingliz **Rainham Chemical Works Ltd (in liq) v Belvedere Fish Guaon Co. Ltd** (1921) li kien jitratta manifattura ta' splussiv li ghamel hsara fil-proprjeta' tal-girien wara spluzjoni. Zewg diretturi gew dikjarati li m'humiex responsabbli peress li ma kienux personalment ordnaw l-att li kkaguna l-hsara. Lord Bukmaster osserva:

"If a company is formed for the express purpose of doing a wrongful act or if, when formed, ***those in control expressly direct that a wrongful act be done****, the individuals as well as the company are responsible for the consequences, but there is no evidence in the present case to establish liability under either of these heads."* (enfazi tal-qorti).

---

[4] *"F'dan ir-rigward l-esponent jaqbel illi l-perkolazzjoni ta' ilma tghin biex icedu l-pedamenti minhabba l-pressa u t-tmermir tal-materjal (partikolarment fil-fili), madankollu dan it-tip ta' hsara ssehh meta pedamenti ta' dan it-tip ikunu esposti u ghalhekk konsegwenza tal-istess skavar"* (fol. 372).

Ragunament li fil-fehma tal-qorti japplika wkoll fix-xena lokali meqjus li l-Artikolu 1031 jipprovdi: *"Izda, kull wiehed iwiegeb ghall-hsara li tigri bi htija tieghu"*.

F'dan il-kuntest ukoll, f'kaz iehor Ingliz *"Koninklijke Philips Electronics NV v Prico Digital Disc GmbH the defendant director was in charge of the day-to-day running of the defendant company. It was admitted that the company imported into the UK and kept and disposed of recordable CDs of a kind that the court previously had held infringed the claimant's patent. The director had been responsible for the decision to import the infringing CDs into the UK and for the cultivation of A as a customer for those products. The director aslo made a decision to indemnify A against liability for royalties when the claimant sued A for infringement. The court concluded that the director's close involvement with the day-to-day actions of the company, and his independent authority in respect of those actions, were sufficient to render him liable as a joint tortfeasor with the company"* (*Company Law*, Brenda Hannigan, Tielet Edizzjoni, Oxford (2012) pagna 70).

Dan apparti li bhala direttur tal-kumpannija li kellu l-kontroll effettiv taghha, Micallef kellu *duty of care* li jizgura li ma ssirx hsara lill-girien. Il-kuntrattur kellu d-dmir li jizgura li l-attivita' li kienet qeghda ssir fis-sit ma tirrizultax fi hsara fil-proprjeta' tas-sidien.

Ir-responsabbilta' ta' dawn il-konvenuti tirrizulta mill-fatt li:-

i. Ma nzammitx id-distanza legali (Artikolu 439 tal-Kodici Civili).
ii. Sar thaffir iktar milli kellu. Micallef xehed: *"Id-decizjoni ta' kemm kelli ninzel kienet skond il-pjanta u nsibu l-blat"* (fol. 578). Li kieku zamm mal-pjanti ma kienx ser ihaffer gholi ta' seba' filati min-naha fejn is-sit kien jikkonfina mad-dar ta' Vella.

Micallef qal li mis-sit fejn qabel kien hemm il-fond numru 24, tnehha biss terrapien u mhux turbazz (fol. 153 u 207), u li t-turbazz kien deher wara li *"konna naddafniha u dan wara li sehh l-incident"* (fol. 153). Ukoll jekk wiehed kellu jemmen din il-verzjoni, hu evidenti li ghamel hazin fis-sens:

(a) L-istruzzjonijiet tal-perit Azzopardi kienu li trid tinzamm id-distanza legali. Sahansitra, il-perit Azzopardi qal: *"Ghall-ammont ta' thammil li ghamel, 2'6" ma kienx bizzejjed"* (fol. 479);
(b) Jekk hu veru li terrapien biss kien hemm taht il-fond numru 24, messu ma kompliex inehhi l-materjal izda sejjah lill-perit Azzopardi fuq il-post sabiex

jiehu struzzjonijiet minghandu. Il-kuntrattur kien jaf li l-blat kien turbazz[5]. Ma kellu l-ebda dritt li jiehu decizjonijiet dwar x'ghandu jsir.

(c) Tant Micallef ma segwiex l-istruzzjonijiet tal-perit Azzopardi li meta fil-11 ta' April il-perit mar fil-post u ra x'kien ghamel il-kuntrattur, irrabja u qallu li ma kellux jinzel dak l-gholi kollu. Hu evidenti li l-kuntrattur ghamel fattieh. F'sit ta' kostruzzjoni hu l-perit tal-progett li jaghti l-ordnijiet u jiehu decizjonijiet ta' natura teknika, u mhux il-kuntrattur.

Il-qorti tosserva wkoll kif fil-verbal tal-access tal-perit Doublet, li sar fit-13 ta' Marzu 2001, jinghad: *"….il-fatt li l-hajt divizorju (l-imgarraf) bejn in-numru 25 u 24 kellu l-pedamenti in parti mibni fi trinka li saret fit-turbazz u li parti mill-eskavazzjoni fin-numru 24 kienet mil-livell tal-qiegh ta' din it-trinka li saret fit-turbazz u li parti mill-eskavazzjoni fin-numru 24 kienet mil-livell tal-qiegh ta' din it-trinka 'l fuq u parti l-isfel mill-istess qiegh,……"* (fol. 433). Fatti li fil-fehma tal-qorti juru li kuntrarjament dak li qal Micallef, fl-iskavar mhux terrapien biss tnehha. F'dan ir-rigward issir ukoll riferenza ghal dak li xehed Calleja: *"…. Filghodu kif wasal startjajt il-gaffa biex inkompli u harget Carmen Pecorella u qaltli biex ma nkomplix, u jien waqaft. Jiena kont bdejt innehhi s-2'6" minn mal-hajt ta' wara u dort fuq in-naha ta' Vella u min-naha ta' Vella kont qbizt il-hajt tas-sejjieh, b'kemm ma niftakarx"* (seduta tal-4 ta' Marzu 2002, fol. 469). Jidher ghalhekk li l-kuntrattur kien kompla bix-xoghol.

(D) **<u>Raymond Calleja</u>**.

Dan kien il-persuna li gie nkarigat mill-kuntrattur inehhi l-materjal tal-bini u jaghmel l-iskavar. Fin-nota ta' sottomissjonijiet (6 ta' Dicembru 2013) qal:

"Calleja uza biss gaffa u ma uza l-ebda apparat iehor bhal per ezempju musmar biex iqatta' l-blat. Dan ghaliex ma kienx hemm blat imma materjal ta' kostruzzjoni. Calleja kien ftiehem li kellu jnaddaf sal-livell tat-triq".

Il-qorti ma taqbilx ma' dan ir-ragunament, meta tqies li:

i. Calleja ma nehhiex biss il-materja tal-bini tal-fond numru 24 li twaqqa'. Hu skava wkoll bl-uzu ta' gaffa kbira. 'Il fatt li ma ghamilx uzu minn *"musmar biex iqatta l-blat"* ma jfissirx li ma ghamilx skavar. Irrizulta kif bl-uzu ta' gaffa huwa nehha wkoll turbazz.

[5] Fil-verbal ta' access li ghamel il-perit Frederick Doublet, 13 ta' Marzu 2001, jinghad: *"Gie nnotat il-kwalita' ta' blat taht il-pedamenti (turbazz)…."* (fol. 433).

ii. Hu veru li Calleja obda l-ordnijiet li tah Micallef. Pero' b'daqshekk ma jfissirx li m'huwiex responsabbli. Kien Calleja li nehha l-materjal.

iii. Ix-xoghol li gie mqabbad jaghmel Calleja huwa min-natura tieghu perikoluz. Calleja kellu dmir, irrispettivament min dak li seta' qallu biex jaghmel il-kuntrattur, li josserva l-ligi u jiehu l-prekawzjonijiet. Fil-fehma tal-qorti Calleja:

(a) mar kontra dak li jipprovdi l-Artikolu 439 tal-Kodici Civili, cjoe': *"Hadd ma jista' jhaffer fil-fond tieghu bjar, gwiebi, jew latrini, jew jaghmel thaffir iehor ghal kull hsieb li jkun, f'boghod ta' anqas minn sitta u sebghin centimetru mill-hajt divizorju"*. Hu veru li dan il-provvediment qieghed jirreferi ghas-sid tal-fond, tant hu hekk li jirreferi ghal thaffir ***"...fil-fond tieghu"***. Madankollu din id-disposizzjoni taghmilha cara li ma jistax isir thaffir f'distanza ta' inqas minn 76 centimetru. Mela ladarba Calleja ghazel li jobdi l-ordni li tah il-kuntrattur u jmur kontra dak li tghid il-ligi, irid igorr ir-responsabbilta' u jwiegeb ghad-danni li sofrew it-terzi b'rizultat tal-agir tieghu.

(b) Fil-fehma tal-qorti thaffir hu operat perikoluz, iktar u iktar meta ghandek sit li m'huwiex kbir fid-daqs u mehud in konsiderazzjoni t-tip ta' materjal li kien hemm. Persuna li hi tas-sengha u taghmel it-tip ta' xoghol li ghamel Calleja kellha d-dmir li qabel tibda x-xoghol tara l-pjanta tal-permess ta' zvilupp u titkellem ukoll mal-perit tal-progett sabiex tinghata struzzjonijiet dwar il-mod kif isiru x-xogholijiet. Ma jirrizultax li qabel beda x-xoghol Calleja kien tkellem mal-perit Azzopardi. Hu hadem skond ma qallu Micallef. Kif irrizulta mir-rapport tal-perit tekniku, kien b'rizultat tax-xoghol li ghamel Calleja li ggarraf parti mill-fond numru 25. Hu evidenti li Calleja ipproceda skond l-ordni li tah Micallef. Ladarba ghazel din it-triq, irid ukoll iwiegeb ghad-danni li l-agir tieghu kkawza lit-terzi. M'ghandux dritt jitlob ghal hniena ghas-semplici raguni li kien qieghed jobdi l-ordni li tah haddiehor. Kien id-dmir tieghu li qabel jibda x-xoghol jizgura li l-ordni li tah il-kuntrattur setghet titwettaq minghajr ma jipperikola lill-haddiehor.

<u>Likwidazzjoni ta' danni</u>.

1. **<u>Fond numru 25, Cathedral Street, Sliema</u>**.

Irrizulta li fl-24 ta' Marzu 2004 l-atturi bieghu dan il-fond ghall-prezz ta' Lm120,000 (ara kuntratt a fol. 67). Micallef u RC Construction Limited taw eccezzjoni ulterjuri li mal-bejgh l-atturi tilfu l-interess guridiku. Il-qorti ma taqbilx, kif ser jirrizulta hawn that:

Il-perit tekniku rrelata li:

"Dwar it-telf tal-proprjeta immobbli jigi rilevat illi l-valur tal-proprjeta tal-atturi huwa bhala art u l-benefikati m'ghandhom l-ebda valur minhabba l-potenzjal ta' zvilupp billi f'din iz-zona huwa permissibbli bini residenzjali fuq gholi ta' hames sulari inkluz ukoll il-penthouse u semi-basement…. l-esponent jikkunsidra illi d-danni f'dan ir-rigward m'humiex l-ispejjez tal-bini mill-gdid tal-istess dar (billi dan ma jirrizultax) izda hija d-differenza bejn il-valur proprju tal-proprjeta tal-atturi fid-data tal-bejgh u l-valur tal-post iddikjarat fl-istess kuntratt ta' bejgh tenut kont ukoll illli fil-gurnata tal-kuntratt kien ghad hemm l-inkjesta Magisterjali pendenti u kif ukoll indikazzjoni ta' diffikultajiet fil-pedamenti stante l-kollass. L-esponent jikkonsidra illi l-valur tal-proprjeta tal-atturi fis-sena 2004 kien Lm160,000 u ghalhekk id-danni f'dan ir-rigward huma d-differenza bejn il-valur imsemmi ta' Lm160,000 u l-valur ta' Lm120,000 fil-kuntratt" (fol. 376), li jfissru Lm40,000 **(€93,174)**.

Mir-ritratti li hemm fil-process hu evidenti li l-fond numru 25 ma setax jissewwa minhabba l-hsara estensiva li saritlu. L-uniku rimedju li kien hemm kien li jinbena mill-gdid.

L-opinjoni tal-perit tekniku hi li fis-sena 2004 il-fond kien jiswa Lm160,000. Hu kkonkluda li l-inkjesta Magisterjali u d-diffikultajiet relatati mal-pedamenti kellhom impatt fuq il-prezz. Skond l-opinjoni tal-perit tekniku l-atturi gabu 25% inqas mill-valur tal-fond fis-suq, meta ttrasferew il-fond. Il-qorti wara li rat il-provi tikkonkludi li:

- Mod tbiegh fond nofsu mgarraf u fond shih. Il-qorti taccetta li fuq bazi ta' probabilita' dan 'il fatt kellu mpatt fuq il-prezz. Kif taccetta wkoll li kellu mpatt 'il fatt li kif sehh l-incident bdiet inkjesta magisterjali li jidher li kienet ghadha pendenti sakemm sar il-bejgh.
- Il-qorti m'hijiex daqstant konvinta li l-pedamenti kellhom mpatt fuq il-prezz meta tqies li l-perit tekniku esprima l-fehma li l-valur tal-proprjeta tal-atturi hi bhala art u mhux bini. Fatt maghruf f'dawn it-tip ta' djar antiki gewwa tas-Sliema;
- Ghalkemm il-perit tekniku qal li l-fond jiswa Lm160,000, m'hemm l-ebda garanzija li l-atturi kienu ser jirnexxielhom ibieghu l-fond b'dak il-prezz;
- Il-perit tekniku ibbaza l-opinjoni tieghu fuq il-valur tal-fond fiz-zmien li sar il-bejgh (2004). Il-qorti hi tal-fehma li l-istima kellha tkun iktar vicin lejn id-data meta sehh incident, ghaliex jekk ikun mod iehor ikun ifisser li iktar ma jdum sabiex ibiegh il-fond, id-danneggat ser jiehu iktar vantagg meqjus li bhala regola l-valur tal-proprjeta' tizdied iktar ma jghaddu s-snin.

Fic-cirkostanzi l-qorti tillikwida s-somma fl-ammont ta' **erbghin elf ewro (€40,000)**.

2. **Mewt ta' Rita Vella**.

Rita Vella mietet fit-12 ta' April 2000 fl-eta' ta' 84 sena (ara certifikat tal-mewt a fol. 398). Issemma li Rita Vella kienet intransigenti milli tohrog mid-dar, izda

ma nghatat l-ebda eccezzjoni ta' negligenza kontributorja. F'kull kaz ma rrizultax li l-gurnata qabel sehh l-incident xi hadd kien ta l-parir lill-membri tal-familja Vella li kienu jghixu fil-fond numru 25, sabiex johorgu minn hemm u jmorru f'akkomodazzjoni alternattiva. Sahansitra l-attur Joseph Vella xehed: *"L-ewwel darba li smajt diskors dwar evakwazzjoni fl-Imperial Hotel kien **kwarta qabel waqghet id-dar**"* (enfazi tal-qorti, fol. 498).

Ma saret l-ebda prova dwar id-dhul li seta' kellha Rita Vella. Ma jirrizultax li kellha dipendenti gialadarba wliedha kienu kollha kbar fl-eta'. Il-qorti tifhem li kellha pensjoni tar-romol peress li zewgha kien mejjet.

Persuna ta' 84 sena hi anzjana u tkompli tikber l-incertezza dwar kemm ser tibqa' hajja. Fil-kaz in ezami Rita Vella kellha 84 sena meta mietet. Iktar ma persuna tkun kbira fl-eta' iktar jikber l-istat ta' incertezza dwar kemm ser tibqa' hajja.

Fin-nota ta' sottomissjonijiet l-atturi qalu li meta l-qorti tigi biex tillikwida d-danni fir-rigward tal-mewt ta' Rita Vella, *"…. Ghandha tistabilixxi d-danni arbitrio boni viri. Id-danni ghandhom jirriflettu d-dinjita' u l-valur tal-hajja umana"* (fol. 651). Irridu niftakru li d-danni li jistghu jigu likwidati m'humiex ta' natura punittiva.

Skond l-Artikolu 1046[6] tal-Kodici Civili:-

"Jekk minhabba l-eghmil li jaghti lok ghad-danni xi hadd imut, il-qorti tista', flimkien mat-telf u spejjez attwali ikkagunati, taghti lill-werrieta tal-mejjet id-danni, bhal fil-kaz ta' inkapacita totali ghal dejjem skond id-disposizzjonijiet ta' l-ahhar artikolu qabel dan".
Jidher li d-danni li tkun qeghda tillikwida l-qorti m'humiex danni li sofra l-vittma izda danni ghall-werrieta[7]. Ghalhekk that l-Artikolu 1046 ir-rizarciment tad-danni huma dawk li sofra l-werriet u mhux dawk li sofra l-vittma.

Il-ligi ma taghmel l-ebda distinzjoni jekk il-werriet huwiex dipendenti jew le tal-vittma, u l-kliem ***"il-qorti tista"*** jikkonferma d-diskrezzjoni li l-ligi taghti lill-gudikant f'dan il-kamp meta tigi wkoll biex tillikwida d-danni ghall-werrieta bhal dawk li jinghataw f'kaz ta' inkapacita' totali fir-rigward ta' telf ta' qligh ghall-futur lill-persuna li sofriet il-hsara (skond l-Artikolu 1045(1) tal-Kodici Civili). Sahansitra l-Artikolu 1045(2) tal-Kodici Civili jipprovdi li:

*"Is-somma li ghandha tigi moghtija ghal din l-inkapacita' tigi stabbilita mill-qorti, **wara li tqies ic-cirkostanzi tal-kaz, u b'mod partikolari, ix-xorta***

[6] Provvediment li l-atturi ghamlu riferenza ghalih fic-citazzjoni.
[7] Ara sentenza ta' din il-Qorti (Imhallef P. Sciberras) fil-kawza **Anglu Galea et vs Silvio Piscopo** tat-3 ta' Ottubru 2003 u wkoll **Mario Seguna et vs Carmel Debono et** (Imhallef J.R. Micallef) tas-6 ta' Ottubru 2004.

u grad ta' inkapacita' ikkagunata, u l-kondizzjoni tal-parti li tbati l-hsara" (enfazi mizjuda).

Hi gurisprudenza stabbilita li meta l-qorti tillikwida danni lill-werrieta, jittiehed in konsiderazzjoni l-grad ta' dipendenza. F'dan ir-rigward issir per ezempju ghas-sentenzi tal-Qorti tal-Appell fil-kawzi **Micallef St John et vs Richard Spiteri et** tal-15 ta' Jannar 2002, **Turner vs Agius**, tat-28 ta' Novembru 2003 u **Mizzi vs Genovese** tat-3 ta' Marzu 2006.

Fl-atti m'hemmx taghrif dwar id-dhul li seta' kellha Rita Vella.

€600 fix-xahar x 12 il-xahar = €7,200 x 4 snin = €28,800 – 25% (*own consumption*) = **€21,600** – 50% (tnaqqis relatat ma' grad ta' dipendenza) = **ghaxart elef u tmien mitt ewro €10,800.**

Wiehed jista' jargumenta li l-ammont likwidat mill-qorti hu baxx meta tikkunsidra li l-kaz jitratta dwar mewt ta' persuna innocenti li kienet qeghda tghix ghal kwiet f'darha. Pero' l-qorti diga' osservat li d-danni rizarcibbli m'humiex ta' natura punittiva u lanqas ma huma ntizi sabiex jaghtu xi valur monetarju lill-hajja. Wara kollox l-atturi qeghdin jitolbu d-danni li sofrew bil-mewt ta' ommhom.
Mhux ser jitnaqqas xi persentagg ghal fatt li l-hlas ser isir f'daqqa, mehud in konsiderazzjoni:-

- in-numru ta' snin wara l-incident li fih qieghed jigi likwidat l-ammont dovut bhala danni. Dan irrispettivament ta' x'setghet kienet ir-raguni ghalfejn din hi kawza ohra li hadet tant snin biex tigi deciza.
- 'il fatt li l-multiplier kien ta' 5 snin, mid-data tal-incident ghaddew f'April 2005.

3. **<u>Mobbli fid-dar</u>**.

Mir-ritratt A a fol. 6, hu evidenti li tista' tghid li kkollassa nofs il-fond numru 25. Fil-fond kienu jghixu Rita Vella, huha Anthony Mifsud, u binha Joseph Vella. Mobbli zgur li kien hemm. Ghalkemm l-attrici Carmen Pecorella pprezentat lista bil-mobbli li kien hemm, ftit li xejn inghata taghrif dwar liema kienu tal-omm u liema kienu ta' Anthony Mifsud.

Ghalhekk il-qorti qeghda *arbitrio boni viri* tillikwida s-somma ta' **sitt elef ewro (€6,000)**. Il-kawza ilha pendenti snin twal u l-atturi kellhom kull opportunita', li kieku riedu, li jressqu iktar provi li setghu jghinu lill-qorti biex tkun f'posizzjoni ahjar li tillikwida d-danni.

4. **<u>Telf ta’ uzu tal-fond numru 25</u>**.

   Il-perit tekniku llikwida s-somma ta’ €16,800 minhabba l-*loss of use*. Pero’ Rita Vella mietet fl-incident. L-atturi harrku lill-konvenuti bhala werrieta ta’ Rita Vella. Ghalhekk fil-kaz ta’ Rita Vella ma kienx hemm xi somma x’tigi likwidata. Bl-eccezzjoni tal-attur Joseph Vella, lanqas ma jirrizulta li l-atturi l-ohra kienu qeghdin jaghmlu uzu mill-fond li ggarraf. Imbaghad, dwar Joseph Vella huwa kien qieghed ighix fil-fond biss bi pjacir ta’ ommu. F’kull kaz l-atturi ser jigu kkumpensati fir-rigward tal-fond numru 25 billi ser jircievu somma flus ghat-tnaqqis fil-valur tal-proprjeta’ minhabba l-kollass.

<u>Spejjez gudizzjarji</u>.

Waqt it-trattazzjoni d-difensur tal-atturi sostna li l-atturi m’ghandhomx jaghmlu tajjeb ghal xi spejjez ta’ konvenuti li fil-konfront taghhom il-qorti tista’ ma tilqax it-talba. Il-qorti ma taqbilx. Il-qorti tifhem li l-atturi harrku lill-konvenuti ghaliex hi l-qorti li trid tiddetermina min hu responsabbli ghall-incident. Hu minnu wkoll li l-kawza saret minhabba n-negligenza ta’ haddiehor. Pero’ jibqa’ ‘l fatt li l-konvenuti tharrku mill-atturi kollha. Ghazla libera li saret mill-atturi. Mela huma l-atturi li jridu jgorru l-piz tal-ispejjez ta’ dawk il-konvenuti li ma nstabux reponsabbli ghall-incident.

Ghal dawn il-motivi l-qorti tiddeciedi l-kawza billi:-

1. **Tichad l-ewwel eccezzjoni tal-konjugi Stafrace, bl-ispejjez kontra taghhom.**
2. **Tilqa’ t-tieni eccezzjoni tal-konjugi Stafrace u tichad it-talbiet fil-konfront taghhom. Spejjez a karigu tal-atturi.**
3. **Tichad l-ecccezzjoni ulterjuri li nghatat minn Micallef et.**
4. **Tichad l-ewwel eccezzjoni tal-konvenut Carmel Raymond Micallef.**
5. **Tichad l-eccezzjonijiet fil-meritu tal-konvenuti Carmel Raymond Micallef u RC Construction Limited.**
6. **Tichad l-eccezzjonijiet tal-konvenut Raymond Calleja.**
7. **Tilqa’ l-eccezzjonijiet tal-konvenut perit Philip Azzopardi fis-sens li m’huwiex responsabbli fil-kollass tal-fond 25, Cathedral Street, Sliema izda ghar-ragunijiet fuq moghtija tiddikjara li huwa wkoll responsabbli ghall-mewt ta’ Rita Vella.**
8. **Tilqa’ l-ewwel, tieni, tielet, raba’ u hames talba fil-konfront ta’ Carmel Raymond Micallef, RC Construction Limited u Raymond Calleja.**
9. **Tilqa’ t-tieni talba fil-konfront tal-perit Philip Azzopardi.**

10. **Tillikwida d-danni fis-somma ta' sitta u hamsin elf u tmien mitt ewro (€56,800).**
11. **Tikkundanna lill-konvenuti Carmel Raymond Micallef, RC Construction Limited u Raymond Calleja sabiex solidalment ihallsu lill-atturi s-somma ta' sitta u hamsin elf u tmien mitt ewro (€56,800).**
12. **Tikkundanna lill-perit Azzopardi sabiex solidalment[8] mal-konvenuti l-ohra jhallas is-somma ta' ghaxart elef u tmien mitt ewro (€10,800).**

Spejjez a karigu ta' Carmel Raymond Micallef, RC Construction Limited, Raymond Calleja u kwantu ghal 25% a karigu tal-perit Azzopardi, solidalment mal-konvenuti l-ohra. Il-perit Azzopardi ghandu jaghmel tajjeb ghall-ispejjez tieghu.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------

[8] Artikolu 1050 tal-Kodici Civili.